

MAASTRICHTSKÁ SMLOUVA A AMSTERODAMSKÁ SMLOUVA

Maastrichtská smlouva změnila předchozí evropské smlouvy a vytvořila Evropskou unii založenou na třech pilířích: na Evropských společenstvích, společné zahraniční a bezpečnostní politice (SZBP) a na spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí (SVV). Amsterdamská smlouva zavedla s ohledem na rozšíření Unie úpravy, které byly nezbytné k jejímu účinnějšímu a demokratičtějšímu fungování.

I. MAASTRICHTSKÁ SMLOUVA

Smlouva o Evropské unii^[1] byla podepsána v Maastrichtu dne 7. února 1992 a vstoupila v platnost dne 1. listopadu 1993.

A. Struktura Unie

Ustavením Evropské unie vymezila Maastrichtská smlouva nový krok v procesu vytváření „stále užšího svazku mezi národy Evropy“. Unie byla založena na Evropských společenstvích doplněných politikami a formami spolupráce, které byly stanoveny ve Smlouvě o Evropské unii. Měla jednotnou soustavu orgánů, která se skládala z Rady, Evropského parlamentu, Evropské komise, Soudního dvora a Účetního dvora, které byly tehdy v přesném slova smyslu jedinými orgány Unie a vykonávaly své pravomoci v souladu se Smlouvami. Smlouva zavedla rovněž Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů, které měly poradní funkci. Vedle již existujících finančních institucí ve skupině EIB, tj. Evropské investiční banky a Evropského investičního fondu, byl podle ustanovení Smlouvy zřízen Evropský systém centrálních bank a Evropská centrální banka.

B. Pravomoci Unie

Unie vytvořená Maastrichtskou smlouvou dostala určité pravomoci, které byly rozděleny do tří skupin obvykle označovaných jako „pilíře“: první „pilíř“ představovala Evropská společenství, přičemž tento pilíř vytvářel rámec, v němž orgány Společenství vykonávaly pravomoci v oblastech, v nichž členské státy přenesly suverenitu na Společenství a které byly upraveny Smlouvou; druhým pilířem byla společná zahraniční a bezpečnostní politika, která byla stanovena v hlavě V Smlouvy; třetí pilíř představovala spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí, která byla stanovena v hlavě VI Smlouvy. Hlavy V a VI stanovily mezivládní spolupráci, která využívala

[1]Úř. věst. C 191, 29.7.1992, s. 1–112.

společné orgány a vyznačovala se určitými nadnárodními rysy, např. přidružením Komise a konzultací s Parlamentem.

1. Evropské společenství (první pilíř)

Posláním Společenství bylo podporovat hladké fungování jednotného trhu a mimo jiné i harmonický, vyvážený a udržitelný rozvoj hospodářských činností, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany a rovnost žen a mužů. V rámci svých pravomocí plnilo Společenství tyto cíle vytvořením společného trhu a zavedením souvisejících opatření stanovených v článku 3 Smlouvy o ES a zavedením hospodářské a jednotné měnové politiky uvedené v článku 4. Činnosti Společenství musely dodržovat zásadu proporcionality a v oblastech, které nespádaly do jeho výlučné pravomoci, zásadu subsidiarity (článek 5 Smlouvy o ES).

2. Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) (druhý pilíř)

Úlohou Unie bylo vymezení a provádění společné zahraniční a bezpečnostní politiky pomocí mezivládních metod. Členské státy musely aktivně a bezvýhradně podporovat tuto politiku v duchu loajality a vzájemné solidarity. Mezi její cíle patřilo mimo jiné: chránit společné hodnoty, základní zájmy, nezávislost a celistvost Unie v souladu se zásadami Charty Organizace spojených národů; posilovat bezpečnost Unie ve všech formách; podporovat mezinárodní spolupráci; rozvíjet a upevňovat demokracii a právní stát a dodržování lidských práv a základních svobod.

3. Spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí (třetí pilíř)

Cílem Unie bylo rozvíjet v těchto oblastech společný postup pomocí mezivládních metod, a poskytovat tak svým občanům vysokou úroveň ochrany v prostoru svobody, bezpečnosti a spravedlnosti. Tento postup zahrnoval tyto oblasti:

- předpisy a provádění kontrol při překračování vnějších hranic Společenství;
- boj proti terorismu, závažné trestné činnosti, obchodu s drogami a mezinárodním podvodům;
- soudní spolupráce v trestních a občanskoprávních věcech;
- vytvoření Evropského policejního úřadu (Europolu) se systémem výměny informací mezi policejními orgány členských států;
- boj proti nedovolenému přistěhovalectví;
- společná azylová politika.

II. AMSTERODAMSKÁ SMLOUVA

Amsterodamská smlouva, kterou se mění Smlouva o Evropské unii, smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty^[2], byla podepsána v Amsterdamu dne 2. října 1997 a vstoupila v platnost dne 1. května 1999.

---

[2]Úř. věst. C 340, 10.11.1997, s. 115.

A. Rozšíření pravomocí Unie

1. Evropské společenství

Pokud jde o cíle, do popředí se dostal vyvážený a udržitelný rozvoj a vysoká úroveň zaměstnanosti. Byl zřízen mechanismus koordinace politik zaměstnanosti členských států a v této oblasti existovala možnost určitých opatření Společenství. Do Smlouvy o ES byla začleněna Dohoda o sociální politice s několika zlepšeními (zrušení možnosti neúčastnit se). Metoda Společenství se vztahovala na některé důležité oblasti, které dosud patřily do třetího pilíře, například azyl, přistěhovalectví, překračování vnějších hranic, boj proti podvodům, celní spolupráce a soudní spolupráce v občanských věcech, a rovněž na určitou část spolupráce podle Schengenské dohody, přičemž Unie a Společenství plně přejaly schengenské *acquis*.

2. Evropská unie

Byla posílena mezivládní spolupráce v oblasti soudní spolupráce v trestních věcech a policejní spolupráce, a to stanovením cílů a konkrétních úkolů a vytvořením nového právního nástroje podobného směrnici. Nástroje společné zahraniční a bezpečnostní politiky vznikly později, zejména vytvořením nového nástroje – společné strategie, nového úřadu generálního tajemníka Rady odpovědného za SZBP a nového útvaru – jednotky pro strategické plánování a včasné varování.

B. Silnější postavení Parlamentu

1. Legislativní pravomoc

V rámci postupu spolurozhodování, který se rozšířil na 15 právních základů obsažených ve Smlouvě o ES, se Evropský parlament a Rada staly spolutvůrci právních předpisů s prakticky rovnocenným postavením. Pouze s výjimkou zemědělské politiky a politiky hospodářské soutěže se postup spolurozhodování vztahoval na všechny oblasti, kde mohla Rada přijímat rozhodnutí kvalifikovanou většinou. Ve čtyřech případech (články 18, 42 a 47 a článek 151 o kulturní politice, který zůstal nezměněn) byl postup spolurozhodování kombinován s požadavkem jednomyslného rozhodnutí v Radě. Ostatní legislativní oblasti, kde se vyžadovala jednomyslnost, nebyly předmětem postupu spolurozhodování.

2. Kontrolní pravomoc

Kromě toho, že Evropský parlament schvaloval Komisi jako celek, schvaloval předem i osobu navrženou na funkci předsedy Komise (článek 214).

3. Volba a statut poslanců

Pokud jde o všeobecné a přímé volby poslanců Parlamentu (článek 190 Smlouvy o ES), k již existující pravomoci uplatnit jednotný postup byla přidána pravomoc Společenství přijmout společné zásady. Tentýž článek obsahuje právní základ, který umožňuje přijmout jednotný statut poslanců Evropského parlamentu. Stále však neexistovalo žádné ustanovení umožňující přijímat opatření k vytváření politických stran na evropské úrovni (viz článek 191).

C. Užší spolupráce

Do Smluv byla vtělena obecná ustanovení, která určitému počtu členských států umožňovala využít za daných podmínek společné orgány k navázání užší spolupráce. Tato možnost se tak přidala k již existujícím případům užší spolupráce na základě zvláštních ustanovení, které se týkaly například hospodářské a měnové unie, vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva a začlenění schengenského *acquis*. Oblastmi, v nichž mohla existovat užší spolupráce, byly záležitosti patřící do třetího pilíře a za obzvláště omezujících podmínek i záležitosti, které spadaly do sdílené pravomoci Společenství. Podmínky, které musela každá užší spolupráce splňovat, a rozhodovací postupy, které pro ni byly stanoveny, byly pojaty tak, aby se zajistilo, že tento nový faktor v procesu integrace bude i nadále výjimečný a bude se moci použít pouze k dalšímu postupu směrem k integraci, a nikoli ke krokům zpět.

D. Zjednodušení

Amsterodamská smlouva odstranila z evropských smluv všechna ustanovení, která se postupem času stala vyhaslými nebo zastaralými, aniž by tím byly dotčeny právní účinky, které z nich v minulosti vyplývaly. Změnilo se také číslování článků Smlouvy. Z právních a politických důvodů byla Smlouva podepsána a předložena k ratifikaci ve formě změn a doplňků existujících smluv.

E. Institucionální reformy s ohledem na rozšíření

a. Amsterodamská smlouva stanovila v souladu s žádostí Parlamentu maximální možný počet poslanců Evropského parlamentu na 700 (článek 189).

b. Složení Komise a otázka vážení hlasů byly obsaženy v Protokolu o orgánech, který tvořil přílohu Smlouvy. Protokol stanovil, že v rozšířené Unii bude až do počtu 20 členských států členem Komise jeden státní příslušník z každého členského státu, a to za předpokladu, že se k tomuto dni změni vážení hlasů v Radě. V každém případě měla nová mezivládní konference alespoň jeden rok před přistoupením 21. členského státu provést komplexní revizi smluvních ustanovení o orgánech.

c. V řadě právních základů, které Amsterodamská smlouva nově zavedla, bylo stanoveno, že Rada použije hlasování kvalifikovanou většinou. Z již existujících politik Společenství se však nových ustanovení o hlasování kvalifikovanou většinou dočkala pouze politika v oblasti výzkumu, zatímco v ostatních politikách byla nadále požadována jednomyslnost.

F. Ostatní záležitosti

Jeden z protokolů se vztahoval na postupy Společenství při používání zásady subsidiarity. Nová ustanovení o přístupu k dokumentům (článek 255) a o větší otevřenosti v legislativní činnosti Rady (čl. 207 odst. 3) zvýšila transparentnost.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Před svoláním mezivládní konference proběhla konzultace s Parlamentem. Ten byl zapojen i do mezivládních konferencí způsobem, který se vždy měnil podle konkrétních okolností; na posledních třech konferencích byl v závislosti na tématu jednání zastoupen buď svým předsedou, nebo dvěma poslanci.

Ina Sokolska
05/2019

